

1953 Pedro Urdemalas'ın esir düştüğü harbi

Pedro de Urdemalas'ın sergüzeşti, hatırlara, hiç şüpheşiz o devirde Akdenizdeki Türk hakimiyetini getirmektedir. Osmanlı devletinin bütün inisyatifleri elinde bulundurduğu ve birçok cephelerde aynı zamanda harekete geçebildiği bu devrin karakteristik vasfı, bilhassa, askeri hareketlerin diplomatik faaliyetlerle meşcolmuş bir şekilde bulunmasıdır. Bu hal, bütün Avrupa için olduğu gibi Yakın Şark ve Osmanlı İmparatorluğunu alakadar eden meseleler ve sahalar hakkında da cari ve muteberdir. Maamafih, menşeleri ve mahiyetleri çok farklı olmakla beraber şarkta ve garpte cereyan eden hadiseler, ekseriya, birbirleriyle alaka ve münasebet taşırlar ve yek diğeri üzerine müessir olurlar.

XVI ncı asır ortalarında Avrupa başlıca iki problem karşısındadır ve bunların hallini beklemektedir: Birisi reform hareketlerinin doğurduğu buhranın muhtelif memleketlerde arzettikleri vaziyetlerin tebellür etmesi, kesin bir şekil alması, diğeri de, üstünlük ve nüfuz faikiyeti temini için çalışan tarafların, hükümdar hanedanlarının birbirleriyle kısa veya uzun süren mücadelelerden sonra bir muvazene tesisine çalışmalarıdır.

Osmanlı devleti de, bu esnada, başlıca iki meselenin halli ile meşguldür: Davanın biri, asrın birinci yarısında yaptığı geniş fütuhatin kendi bünyesi içinde intibakını temine ve her tarafta vaziyetin istikrarını sağlamaya çalışmak, öteki de, Akdenizde Barbaros ile kurulmasına başlanmış olan Osmanlı hegemonyasını ve tefevvukunu iyice tarsin etmek ve bu hususta münakaşa götürmez bir hakimiyet husule getirmektir. Avrupa, bir taraftan şark ve müslüman alemleri ile yer yer ve türlü şekiller altında mücadele ederken, diğer yandan kendi arasındaki mesele ve davaları, harp veya sulh yoluyla, hal ve tasfiyeye çalışıyor, bu arada ehemmiyetli bir muvaze unsuru olarak şarkın hakimi " Büyük Türk " ü arıyordu. Osmanlı devleti ise, kendisine açılan itila yolu, mütemadi ve mütevali zaferleri içinde, nefse hakimiyetin, kendine güvenmenin bir sembolüdür. İster Rafızı ve asi saydığı müslüman alemleri ile, ister, batı serhatdleri birer darülcihat ve dini mübini Muhammedinin birer kalesi mesabesi haline geleliden beri, küffar ile davalarını kendi kudret ve imkanları ile halle muktedirdir ve onlardan biri ile dostluk münasebeti kurmayı ancak bir lütuf ve atıfet olarak görmeye mütemayildir.

Bununla beraber, Akdenizde henüz azılı ve tecrübeli düşmanlar karşısında bulunduğunu bilmekte, " Milel-i Mesihiye " den biri ile bu sahada ve bu mevzuda işbirliğini faydalı kabul etmektedir.

İşte, Barbaros ile başlayan Akdenizde Osmanlı - Fransız işbirliği böyle bir ihtiyaç ve zaruretin tabii bir neticesidir. Mademki, Osmanlı donanması Akdenizde ekseriya İspanyol ve imparatorluk donanması, bazan da Papalık, Malta ve hatta Venedik filolarının iltihakiyle büyük bir kuvvet teşkil eden müttefik donanması ile boy ölçüşmek vaziyetindedir. O halde , bu denizde, ehemmiyetsiz de olsa bir kuvvete malik olan ve yukarıdakilerle zaman zaman düşman bulunan, Fransa ile müşterek hareket etmek bu devlet için lüzumlu ve faydalıdır.

Urdemalas'ın Osmanlı donanmasına esir düştüğü sırada böyle bir hal mevcuttur. Ünlü denizcimizin, Barbaros Hayreddinin 1546 da vaki ölümünden sonra, onu, Kaptanı Deryalık mevkiinde, kısa bir müddet için, Sokullu Mehmet Paşa, onun Rumeli beylerbeyliğine tayininden sonra da, Sinan Paşa istihlaf etmişti ki, bu İspanyolun esir düşmesi 1552 de

olduğuna göre, zamanına rastlamaktadır, müverrih Ali'nin "gazup, tecebbr ve tehevvrle mayup... kaptanken melah rüzgarının tabutuna _ kefedenden yelken atırıp fena ummanına saldırdı" die tavsif ettiği (1) Sinan Paŗa, Sadrazam Rüstem Paŗanın kardeŗi idi, Hersek sancak beyliğinden bu vazifeye getirilmiŗti. Onu 959 (1552) de 120 parça kadirga ile deryaya memur, yani bir deniz seferine çıkmak vazifesini aldığını görüyoruz.

O sırada, Kanuni Sultan Süleyman, Trablusgarbin zaptını, birçok mülahaza ile, ön plana almıŗ Turgut Reis gibi deniz harblerine vakıf muktedir bir ŗahsiyetin donanmayı hümayunda bulunmasını istilizam ve Sinan Paŗa ile iŗbirliđi yapmasını temin ederek bu vazifeyi ikisine birden vermiŗti. Hatta Trablusgarbin fethine muvaffakiyet hasıl olursa valiliğinin (Beylerbeyliği) kaydı hayat ŗartiyle kendisine ihsan olunacağı da Padiŗah tarafından vaadolunmuŗtu. Sefer yapıldı, ŗimali Afrikanın bu bölgesi Beni Hafıs hanedanının elinden zaptedildi. Fakat, Sinan Paŗa, Sadrazamın da hakkında suiniyet beslediği, Turgut Beye buranın idaresini tevdi etmedi. Beylerbeyliğe hadım Murat ağa isminde birini getirdi. Ancak, Sinan Paŗanın vefatından "Taldı rahmet denizine kapudan" mısranının delalet ettiği 961 (1554) sonra, Turgut Reis bu eyaletin idaresine memur olmuŗ ve ŗahadetine (1565) kadar onbir sene bu vazifede kalmıŗtır.

1552 senesinde cereyan eden bu fetih ve bilhassa Urdemalas'ın esir dŗtđ deniz muharebesi hakkında ne Katip elebi (2), ne de kroniklerimiz esaslı bir malmat ve tafsilat vermemektedirler. Filvaki, Turgut Reis bundan sonra 1553 ve 1554 senelerinde İtalya ve İspanya sahillerinde dolaŗtıđı vakit, Fransa kralının İstanbuldaki elçisi D'Armon vasıtasıyla donanma gönderilmesi hususundaki ricası üzerine, padiŗahın emrile hareket ediyor ve Kanuni Sultan Süleyman, ŗark seferinde bulunduğu bu esnada Tercan sahrasından Gelibolu Sancak beyi ve yeni Kaptanı Derya Piyale Paŗaya "Kulum Turgut, deryanın cümle ahvali ve umuruna vakıftır anınla mŗavereden hali olmayıp hsn zindegani ve kemali ittihat edip yekdil ve yekcihet olup., envaı mesaii cemile zuhura getresz" diyordu. Bazı kalelerin zapt ve birçok esirlerin alındığını bildiğimiz bu seferler Urdemalas'ın hatıra ve intıbalarını alaka ile takip edeceğimiz, İstanbuldaki esareti senelerine rastlamaktadır ve onun esir dŗtđ deniz harbi olmamak lazımdır.

Bu hususta bizi aydınlatici bir vesika, Venedikteki Fransız elçisi M. de Selve tarafından Fransa Kralı Henri II ye Venedikten 25 Ağustos 1552 de yazılan mektuptur: Elçi, Erdilde Tumuŗvar kalesinin Vezirisani Ahmet Paŗa kuvvetleri tarafından zaptedildiği haberinin alındığını bildirdiği bu mektubunda, Venedik senatosuna Romadaki balyoslarından, Türk donanmasının, Prens Doria'nın yedi gemisini zaptettikleri, bunlara Trente kardinalinin kardeŗi ve kapiten Nicolo Madruccio'nun oğlu Madruccio'nun kumanda ettiği, bu gemilerin Napoli krallığına yardım için getirilen ve karaya çıkarılmak istenen 700 İspanyolu hamil olduğu hususunda malmat geldiğini söylemektedir (3) ki, bize göre, Urdemalas'ı ele geçen bu esirler arasında aramak lazımdır. Onun sergzeŗtini takip ederken vereceği tafsilat bizi daha fazla aydınlatacaktır ve bu devir deniz seferleri hakkında, herhalde, oldukça enteresan ŗeyler dinliyeceğiz.

(1) Knhl-ahbar, basılmamıŗ kısımlar

(2) Tuhfetül kibar bi Esfarl Bihar, meŗhur deniz seferleri eseri.

(3) E. Charrire, Ngoelations de la France dans le Levant, II. s. 225.

